

WALDEMAR LIB¹, JÁN STEBILA²

Motywy podjęcia studiów przez absolwentów szkół średnich w Polsce i Słowacji – w świetle badań porównawczych

Motives of Secondary School Graduates to Pursue Further Education and Study at the University level in Poland and Slovakia – a Comparative Research

¹ Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Dydaktyki Ogólnej i Systemów Edukacyjnych, Polska

² PaedDr. PhD., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystricy, Fakulta prírodných vied, Katedra techniky a technológií, Slovenská republika

Streszczenie

W artykule zostały przedstawione wyniki badań porównawczych dotyczących wybranych motywów podjęcia studiów przez absolwentów szkół średnich w Polsce i Słowacji na przykładzie Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy oraz Uniwersytetu Rzeszowskiego. W badaniach zostały wzięte pod uwagę różne aspekty, takie jak: zainteresowanie kierunkiem studiów, zainteresowania własne, jakości życia po ukończeniu studiów, otrzymanie dobrej pracy po studiach, przymus otoczenia oraz chęć zachowania młodości.

Słowa kluczowe: studia, motywy wyboru studiów, badania porównawcze

Abstract

The aim of this research paper is to present results of selected motives given by secondary schools graduates who wished to pursue further education at the University level on the example of the Matej Bela University in Banska Bystrica in Slovakia and the University of Rzeszów in Poland. Various aspects have been taken into considerations such as personal interests, interests in the field of study, the quality of life after graduation, being offered a good job after graduation, peer and environment pressure, and the will to 'stay young'.

Keywords: motives, studies, the motives for pursuing further education, comparative research

Wstęp

Przemiany społeczne, ekonomiczne, kulturowe, gwałtowny rozwój nauk humanistycznych i inżynierskich, w tym technologii wytwarzania różnych dóbr oraz technologii informatycznych i informacyjnych, spowodowały reorganizację społec-

czeństw, w tym społeczeństwa w Polsce i Słowacji. Czynniki te były powodem wzrostu zainteresowania w ostatnich 15–20 latach absolwentów szkół średnich studiami wyższymi. Z jednej strony może być to spowodowane ambicjami absolwenta, chęcią uzyskania wykształcenia umożliwiającego w przyszłości zdobycie dobrej, cenionej społecznie i dobrze opłacanej pracy, ambicjami rodziców chcących umożliwić dzieciom lepszy start lub zrealizować niespełnione własne ambicje. Z drugiej zaś strony wymaganiami rynku pracy i potencjalnych pracodawców, którzy często już w ogłoszeniach o pracę jako jeden z warunków podają, że kandydat musi posiadać wyższe wykształcenie, często nawet na stanowiska, na które nie jest ono w ogóle potrzebne. W związku z powyższym podjęto próbę określenia motywów podjęcia studiów przez absolwentów szkół średnich na kierunku edukacja techniczno-informatyczna na Uniwersytecie Rzeszowski oraz równoważnym mu kierunku edukacja techniczna na Uniwersytecie Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy.

Kierunek ten nie jest jednorodny, ponieważ obejmuje treści zarówno z zakresu studiów pedagogicznych, jak i technicznych. Między oboma krajami występują pewne różnice dotyczące czasu trwania oraz rodzaju uzyskiwanego wykształcenia. Na Słowacji studia I stopnia trwają 3 lata i kończą się uzyskaniem dyplomu licencjata. W przypadku studiów II stopnia studenci uzyskują tytuł magistra, a same studia trwają 2 lata. Nieco inaczej wygląda to na Uniwersytecie Rzeszowskim. Tu studia I stopnia trwały 3,5 roku, a absolwenci otrzymywali tytuł inżyniera, natomiast studia II stopnia trwały 1,5 roku i tu podobnie jak Słowacy polscy absolwenci otrzymywali tytuł magistra.

Pomimo różnic dotyczących czasu trwania poszczególnych etapów kształcenia oraz uzyskiwanych po nich tytułów łączny czas trwania studiów wynosi 5 lat, a ostateczne wykształcenie osiąga poziom magistra. Porównywalność obu kierunków studiów była powodem podjęcia próby porównania motywów, jakimi kierują się polscy i słowaccy absolwenci szkół średnich do podjęcia studiów wyższych.

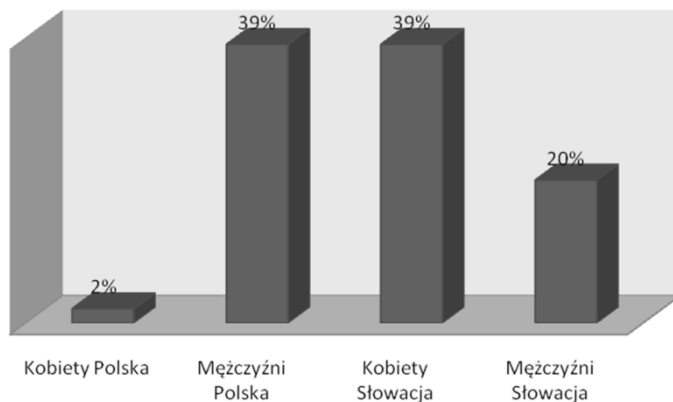
Inspiracją dla badań w tym zakresie była także publikacja autorów Ciesielki i Kłyzy (2014, s. 31–37) oraz Ciesielki i Noworyty (2013, s. 39–44), którzy podjęli próbę wyjaśnienia motywów rozpoczęcia studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna w różnych uczelniach w Polsce. O aktualności tego zagadnienia świadczy również fakt, że wielu autorów podejmowało podobne wysiłki badawcze dotyczące innych kierunków studiów m.in.: Jarco P., Wąsiński J. (2016, s. 43–48), Jarecki W. (2008), Szymczak I. (2013), Omelan A., Furgała-Selezniew G., Skrzypczak A. (2013, s. 477–484).

Badania własne

Celem badań było określenie motywów, jakimi kierują się polscy i słowaccy studenci podczas wyboru studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna na Uniwersytecie Rzeszowskim i Uniwersytecie Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy.

W badaniach udział wzięło 103 studentów z I i III roku studiów, z czego 49 pochodziło z polski i 54 ze Słowacji.

Ogółem w grupie było 2% studentek oraz 39% studentów reprezentujących Uniwersytet Rzeszowski oraz 39% studentek i 20% studentów z Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy. Widać tu pierwszą różnicę między rozpatrywanymi uczelniami, a mianowicie kierunek edukacja techniczno-informatyczna bardziej popularny jest w Polsce wśród mężczyzn, a na Słowacji wśród kobiet.

Wykres 1. Charakterystyka badanej grupy z uwzględnieniem płci i kraju

Źródło: opracowanie własne.

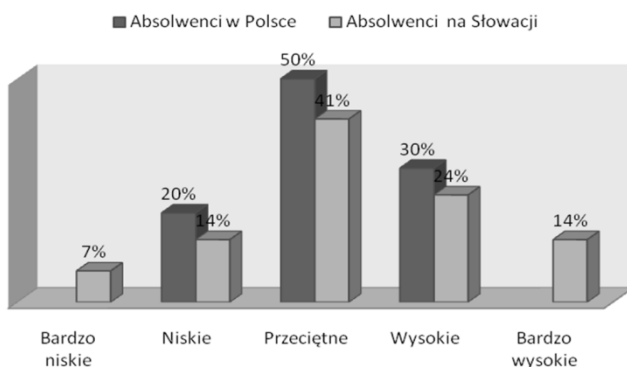
Badania miały charakter sondażowy (Łobocki, 2003, s. 244), narzędzie stanowiła ankieta (Maszke, 2003, 163–176) w postaci elektronicznej, która była wypełniana on-line. W ankiecie zastosowano skalę od 1 do 5, zgodnie z którą studenci oceniali poziom trafności prezentowanych im stwierdzeń, gdzie 1 – najniższa, a 5 najwyższa trafność. Opracowano dwie tożsame ankiety, jedną w języku polskim w celu ankietyzacji polskich studentów, a drugą po słowacku, na którą odpowiadali studenci z Uniwersytetu Mateja Bela.

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną wyniki dotyczące wybranych czynników mogących wpływać na podjęcie studiów, z uwzględnieniem: zainteresowań kierunkiem studiów, zainteresowań własnych, jakości życia po ukończeniu studiów, otrzymania dobrej pracy po studiach, przymusu otoczenia oraz zachowania młodości.

Na wykresie 2 przedstawiono wybór kierunku studiów zgodnie zainteresowaniami absolwentów szkół średnich danym kierunkiem studiów.

Analiza wykresu 2 dostarcza ciekawych wniosków. Polscy studenci w niewielkim stopniu uzależniają wybór kierunku studiów ze względu na zainteresowanie nim, aż 70% spośród nich wpływ tego czynnika ocenia jako niski lub przeciętny, a tylko 30% jako wysoki. Ani jeden student Uniwersytetu Rzeszowskiego nie ocenił tej zależności bardzo wysoko. Zgoła odmienna sytuacja

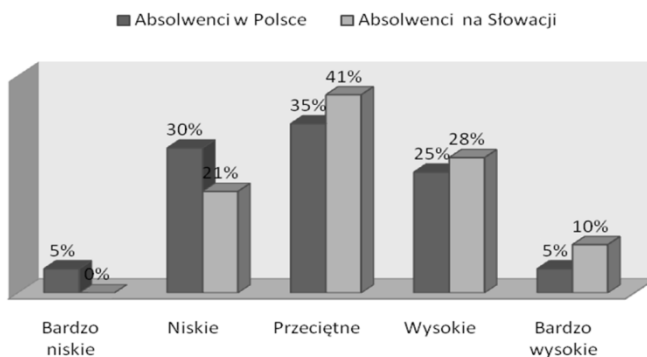
panuje wśród absolwentów słowackich szkół średnich. Tu 38% badanych taką zależność określa na wysokim lub bardzo wysokim poziomie, ale też 7% udzieliło odpowiedzi, że zainteresowania kierunkiem studiów nie mają w zasadzie żadnego znaczenia, natomiast żaden z Polaków tak nie twierdził.

Wykres 2. Wybór kierunku studiów ze względu na zainteresowanie nim

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym, jak się wydaje, bardzo istotnym czynnikiem powinno być obieranie kierunku studiów, a w zasadzie dalszej ścieżki życiowej i tego, co się będzie robiło w dorosłym życiu zawodowym, zgodnie z własnymi zainteresowaniami.

Wykres 3. Wybór kierunku studiów ze względu na zainteresowania własne

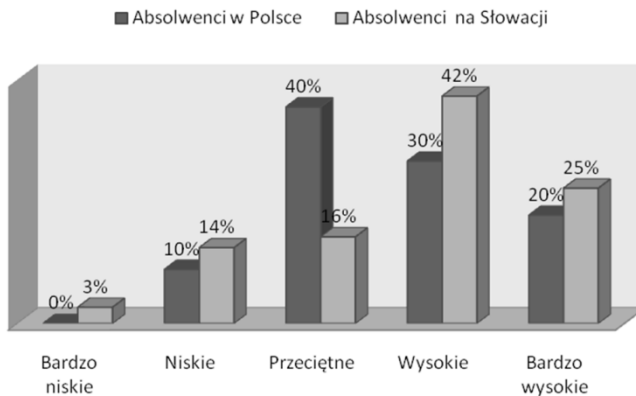
Źródło: opracowanie własne.

Jak się okazuje, w Polsce niewielu absolwentów szkół średnich wybiera dalszą naukę taką, która jest zgodna z tym, czym się naprawdę interesują. Tylko 30% ankietowanych uważa ten czynnik za ważny lub bardzo ważny i aż 65% za

mało istotny lub nieistotny. Chciałoby się też powiedzieć, że aż 5% osób kompletnie nie wiąże swoich zainteresowań ze swoją przyszłością. Słowacy podobnie jak w przypadku zainteresowań kierunkiem studiów wypadają lepiej niż Polacy. Prawie 30% określa uzależnienie wyboru studiów od swoich zainteresowań wysoko lub bardzo wysoko. Więcej o 10% też siłą tego związku uważa za przeciętną, natomiast nikt nie twierdzi, że motyw ten był całkowicie nieważny.

Analiza wyników przedstawionych na powyższych wykresach wskazuje, że Słowacy mają większą świadomość zawodową tego, co chcą robić przez resztę swojego życia. Wprawdzie zawsze istnieje możliwość zmiany zawodu, lecz jest to tym trudniejsze, im się osiąga wyższe wykształcenie.

Kolejnym analizowanym czynnikiem jest wniesienie nowej jakości do życia. Jest to oczywiście związane z rozszerzaniem horyzontów, zdobywaniem nowych wiadomości, poszerzaniem umiejętności oraz rozwojem kompetencji społecznych.

Wykres 4. Wybór kierunku studiów ze względu na nową jakość życia

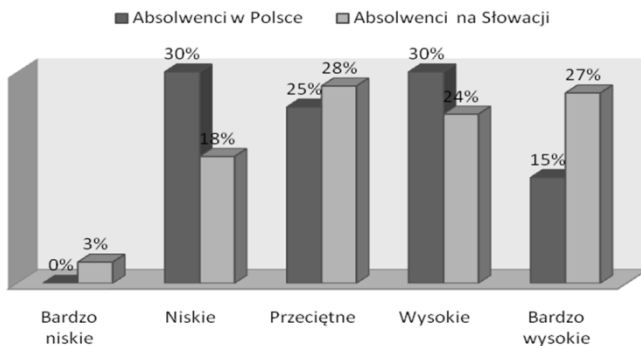
Źródło: opracowanie własne.

Analiza wykresu 4 ujawnia, że 50% Polaków wiąże studia z wniesieniem czegoś więcej, niż uzyskali na dotychczasowych poziomach kształcenia. Druga połowa uważa, że ma to przeciętne (40% badanych) lub raczej nieistotne znaczenie (10%). Słowacy znowu mają nieco inne zdanie. W ich przypadku 67% ankietowanych sądzi, że studia w wysokim (42%) i bardzo wysokim (25%) stopniu wnoszą nową jakość, choć też więcej z nich niż w przypadku Polaków twierdzi, że raczej nie ma takiego związku, a 3% – że w ogóle go nie ma.

Świadomość wniesienia nowej jakości życia, zwłaszcza w przypadku studentów, a później absolwentów szkół wyższych, powinna być, jak się wydaje, jednym z ważniejszych czynników podjęcia studiów. W końcu to ludzie ci mają stanowić elity intelektualne społeczeństwa, które powinny odróżniać się wiedzą,

umiejętnościami i zachowaniami od osób z wykształceniem podstawowym, zawodowym i średnim. Rzeczywistość jednak okazuje się nieco inna.

Otrzymanie dobrej, zgodnej z aspiracjami, oczekiwaniami i dobrze płatnej pracy to kolejny czynnik, który powinien motywować młodych ludzi do podejmowania wysiłków związanych ze studiowaniem.

Wykres 5. Wybór kierunku studiów ze względu na możliwość otrzymania dobrej pracy

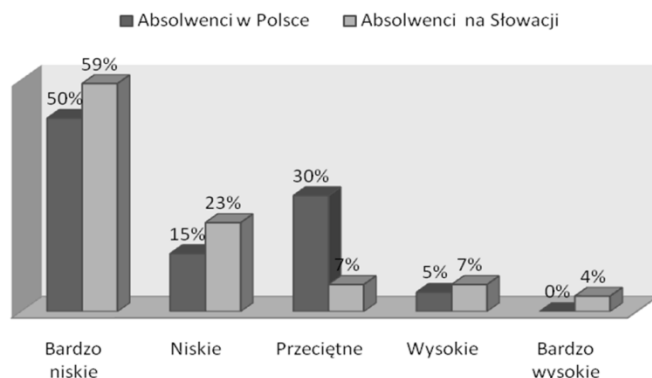
Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie 5 widać, że zarówno ok. połowa Polaków, jak i absolwentów szkół średnich na Słowacji wiąże ukończenie studiów z otrzymaniem dobrej i dobrze płatnej pracy, choć zdecydowanie więcej tych ostatnich, bo o 13%, w bardzo wysokim stopniu wiąże ukończenie studiów z dobrą pracą. 55% Polaków uważa, że związek między ukończeniem studiów a godną pracą jest przeciętny (25%) lub niski (30%). Ostatecznie można zauważyć, że bardziej optymistycznie nastawieni do tego czynnika są Słowacy. Ponadto w badaniach ujawnione zostało, że Polacy podejmują studia nie po to, aby zdobyć wiedzę, umiejętności i inne atrybuty pozwalające lepiej radzić sobie w życiu, lecz po to, aby nawiązać znajomości, dzięki którym w przyszłości otrzymają pracę na miarę potrzeb i aspiracji. Dodatkowo uważają oni, że sukces życiowy zależy od sprytu i korzystnego zbiegu okoliczności.

Skoro zainteresowania, wnoszenie nowej jakości do życia oraz chęć otrzymania dobrej pracy i w związku z tym osiągnięcie dobrej pozycji społecznej nie są głównymi czynnikami motywującymi absolwentów szkół średnich, zwłaszcza w Polsce, to należy przyrzeć się innym. Pierwszym z nich będzie presja otoczenia, jaką mogą wywierać rodzice chcący, aby ich dzieci osiągnęły więcej niż oni, lub krąg znajomych rodziców i samych absolwentów, w którym wypada studiować, nieważne co, nieważne po co, ważne, aby studiować.

Na podstawie uzyskanych wyników badań przedstawionych na wykresie 6 widać, że na Słowacji presja otoczenia dotycząca „przymusu” podjęcia studiów wyższych jest bardzo niska lub niska. Odpowiedziało tak 82% z tej grupy ankier-

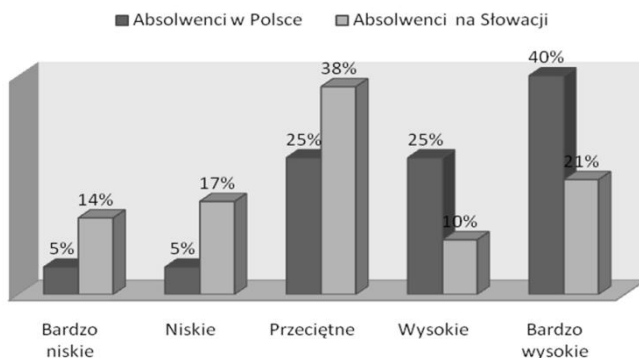
towanych. Jako przeciętną i wysoką wskazało po 7%, zaś bardzo wysoką – 4%. W Polsce sytuacja jest nieco inna, bo 65% respondentów twierdzi, że presji takiej nie było wcale (52%) lub że była niska (15%), lecz 30% przyznaje, że presja taka miała miejsce, zaś 5% – że była wysoka.

Wykres 6. Wybór kierunku studiów ze względu na presję otoczenia

Źródło: opracowanie własne.

Drugim czynnikiem niewynikającym z chęci zapewnienia sobie dobrej przyszłości i pozycji w społeczeństwie może być motyw „rozrywkowy” związany z chęcią przedłużenia sobie młodości, co przedstawiono na wykresie 7. Młodzież studiująca z jednej strony jest już na tyle dorosła, że decyduje sama o sobie, zwłaszcza osoby studiujące poza stałym miejscem zamieszkania, np. mieszkające w akademiku lub na stacji, z drugiej zaś nie ma zobowiązań dotyczących odpowiedzialności za rodzinę, za jej sprawne funkcjonowanie ekonomiczne i wychowawcze.

Wykres 7. Wybór kierunku studiów ze względu na przedłużenie młodości

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie wyników przedstawiony na wykresie 7 można wnioskować, że 90% absolwentów szkół średnich w Polsce podejmuje studia po to, aby przedłużyć sobie młodość. Wprawdzie „tylko” 25% spośród tej grupy badanych motyw ten uważa za przeciętnie ważny, lecz 65% uważa go za ważny i bardzo ważny, a jedynie po 5% za mało istotny i kompletnie nieistotny. Wśród Słowaków o 21% mniej ankietowanych tę cechę wskazuje jako istotną, tu 38% nadaje temu czynnikowi przeciętną istotność, 10% – wysoką i 21% – bardzo wysoką. Na nieistotność tego czynnika wskazuje 31% studentów Uniwersytetu Mateja Bela, w tym 14% takich, którzy kompletnie nie biorą tego pod uwagę.

Podsumowanie

Na podstawie przedstawionych wyników badań rysuje się dość nieoczywisty obraz motywów podjęcia studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna, zwłaszcza przez absolwentów polskich szkół średnich, wśród których, jak się wydaje, decydujące znaczenie ma motyw „rozrywkowy” związany z przedłużeniem sobie młodości. Wyniki te znajdują częściowe potwierdzenie jeszcze w jednym aspekcie, a mianowicie w tym, co Polacy uważają na temat tego, co może sprzyjać w realizacji celów życiowych.

Podsumowując, poziom wiedzy i umiejętności zdobytych na uczelni nie jest ceniony przez żadną z badanych narodowości (14% wskazań wśród Polaków i 17% wśród Słowaków).

Zdecydowanie wyżej cenione są własne starania i zdolności (30% studentów polskich i 45% słowackich). O ile stosunkowo łatwo byłoby się odnieść do pojęcia *własnych starań*, bo synonimami są m.in.: chcieć, pragnąć, próbować, aspirować, usiłować, zmierzać, zabiegać o coś, dążyć/zdążyć do czegoś, przykładać się, silić, wysilać, nie szczędzić wysiłków itp. (<https://www.synonimy.pl/synonim/starac%20sie/>), a zatem pojęcia wskazujące na wykonywanie dobrej, rzetelnej, ciągłej ciężkiej pracy w kierunku osiągnięcia zamierzonego celu, o tyle słowo *zdolności* nie jest już takie proste do zdefiniowania. Internetowy słownik PWN podaje, że zdolny to tyle co mający predyspozycje do opanowania pewnych umiejętności, mogący coś zrobić (<https://sjp.pwn.pl/slowniki/zdolnosc.html>). Zatem Polacy, podobnie jak Słowacy, myśląc o zdolnościach, nie mają na myśli możliwości opanowania wiedzy i umiejętności w toku nauki na studiach, które pozwolą im na sprawne wykonywanie powierzonych zadań, lecz w jakiś inny, bliżej nieokreślony i nie wiadomo jaki sposób zdobycie kwalifikacji zawodowych. Ważny także dla co czwartego studiumującego w Rzeszowie jest spryt życiowy i sprzyjające okoliczności. I tu znowu można odnieść się do synonimów. Spryt to: mądrość, przemyślność, zmyślność, ale też przebiegłość, która jest kojarzona raczej negatywnie niż pozytywnie (<http://synonim.net/synonim/spryt+zyciowy>). Motyw ten jest ważny jedynie dla co dziesiątego ankietowanego z Bańskiej Bystrzycy. Spośród wszystkich studentów objętych badaniami na Uniwersytecie

Rzeszowskim odpowiednio 17% i 9% uważa, że w osiągnięciu celów życiowych konieczne są znajomości i pomoc rodziców – w tej kwestii takie samo stanowisko zajmuje 7% i 16% studentów Uniwersytetu Mateja Bela. Zatem po 10% więcej Polaków liczy na znajomości, a Słowaków – na pomoc rodziców.

Odwołując się jeszcze do badań Ciesielki i Kłyzy (2014, s. 34) oraz Ciesielki i Noworyty (2013, s. 39–44), można zauważyć, że często motywem podjęcia studiów przez absolwentów szkół średnich w Polsce jest chęć studiowania na określonej uczelni; kierunek studiów ma tu mniejsze znaczenie. Podobną tendencję zauważono również w omawianych badaniach, gdzie Polacy zwracali na to uwagę. Dla Słowaków natomiast ważniejszy był kierunek studiów niż to, na jakiej uczelni będą się uczyć.

Przedstawione wyniki i analizy badań mają charakter wstępny i daleko im do szerszych uogólnień, zwłaszcza że były prowadzone jedynie na określonym kierunku studiów i na dwóch uniwersytetach, po jednym w Polsce i Słowacji. Nie zawsze również znajdują potwierdzenie w badaniach dotyczących motywów podjęcia studiów na innych kierunkach i innych uczelniach, pokazują jednak dość niepokojący obraz rzeczywistości, szczególnie w odniesieniu do absolwentów polskich szkół średnich i ich motywów podjęcia studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna.

Literatura

- Ciesielka, M., Kłyza, W. (2014). Motywy podjęcia studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna w różnych uczelniach. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 5 (1), 31–37.
- Ciesielka, M., Noworyta, M. (2013). Motywy podjęcia studiów na kierunku edukacja techniczno-informatyczna w AGH. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 4 (1), 39–44.
<https://sjp.pwn.pl/slovniki/zdolnosc.html> (15.06.2017).
<https://www.synonimy.pl/synonim/starac%20sie/> (15.06.2017).
<http://synonim.net/synonim/spryt+zyciowy> (15.06.2017).
- Jarecki, W. (2008). Motywy wyboru studiów i kierunku studiów wyższych. *Studia i prace wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 3, 143–153.
- Jarco, P., Wąsiński, P. (2016). Motywy podejmowania studiów pedagogicznych w świetle badań kwestionariuszowych. *Gospodarka Rynek Edukacja*, Vol 17, Nr 2, 2016, 43–48.
- Łobocki, M. (2003). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Impuls.
- Maszke, A.W. (2003). *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*. Rzeszów: Wyd. UR.
- Omelan, A., Furgała-Selezniow, G., Skrzypczak, A. (2013). Motywy podejmowania studiów oraz oczekiwania edukacyjne i zawodowe studentów kierunku turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. W: R. Pawlusiński (red.), *Współczesne uwarunkowania i problemy rozwoju turystyki* (s. 477–484). Kraków: Wyd. IGiGP.
- Szymczak, I. (2013). Motywy podjęcia studiów wyższych studentów pedagogiki w okresie przewartościowości systemowych w Polsce na przykładzie Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Sieradzu. *Studia sieradzana*, 4, 45–60.